

Beleid in beweging

CONCEPTNOTA

Gemeentelijk sportbeleid 2006 - 2012

WOERDEN , april 2006

Inleiding

“Sport heeft alles...Om naar te kijken, een beleving om te doen, om voor te werken... Sport maakt trots, is gezond en zorgt voor erkenning. Samen sporten is goed en zorgt voor binding, leefbaarheid en respect. Sport is maatschappelijk goud waard..”

Het sportgedrag van burgers is de laatste jaren sterk aan verandering onderhevig. Het is geen vanzelfsprekendheid meer dat mensen om te sporten lid worden van een sportvereniging. Sport wordt door steeds meer aanbieders en op zeer uiteenlopende plaatsen gepresenteerd. Zo zijn er talloze commerciële sportcentra, fiets-, wandel- en zeilvakanties en bedrijfssportmogelijkheden. Ook gaan mensen vaker zelf of samen met iemand, ongeorganiseerd sporten, denk bijvoorbeeld aan hardlopen, fietsen of kanoen. De sportvereniging is nog wel steeds de plaats waar veel mensen aan hun sportieve trekken komen, maar haar monopoliepositie is de sportvereniging kwijt. De sport heeft haar eenduidige karakter verloren en wordt meer en meer gekenmerkt door veelvormigheid.

Ook wordt sport tegenwoordig vaak ingezet als middel bij het oplossen van maatschappelijke problemen zoals de leefbaarheid van sommige wijken, het versterken van de sociale cohesie of het tegengaan van bewegingsarmoede. De motivatie komt hierbij niet vanuit de persoon die de sport beoefent. Met de breedtesport- en Buurt Onderwijs en Sport (BOS)-impuls stimuleert de landelijke overheid gemeenten om sport in te zetten als instrument bij het leveren van een bijdrage aan dergelijke doelen buiten de sport.

Doelstellingen huidige sportbeleid

In het afdelingsplan 2004 van de afdeling Onderwijs en Welzijn is de doelstelling voor het sportbeleid geformuleerd als:

‘Er is een breed toegankelijk en kwalitatief verantwoord aanbod van binnen- en buitensportvoorzieningen en een gevarieerd aanbod van sport door verschillende sportorganisaties, teneinde de deelname aan sport te stimuleren’.

Een snelle evaluatie van het sportbeleid laat het volgende zien:

Ongeveer 30% van de volwassenen in Woerden sport regelmatig¹. Dit komt overeen met het landelijk gemiddelde. Ook het sporten door de jeugd in Woerden ligt op of boven het regiogemiddelde². Er kan dus gesteld worden dat de sportparticipatie in Woerden op voldoende niveau is.

Sportverenigingen in Woerden zijn in principe voor iedere inwoner toegankelijk. Er bestaat geen ‘selectie aan de poort’. Wel kan er bij een aantal verenigingen sprake zijn van beperkte groeimogelijkheden cq. wachtlijsten in verband met de beschikbare capaciteit.

Sport moet tegen een redelijke vergoeding toegankelijk zijn. De gemeente Woerden ondersteunt door middel van de onderhoudssubsidies de buitensporters. Ook worden binnensportaccommodaties tegen een aangepast tarief ter beschikking gesteld. Zo wordt beoogd de kosten voor verenigingen binnen de perken te houden.

De afdeling Beheer en Onderhoud van de gemeente Woerden werkt volgens het Beheerplan Sportvelden. De normen van het Instituut Sportaccommodaties (ISA) worden aangehouden bij het onderhoud en de realisatie van alle sportaccommodaties zodat sportfaciliteiten voldoen aan nationale normen. Verenigingen moeten met hun kantine en kleedruimtes ook zelf

¹ Gezonde kijk op volwassenen 2004 in gemeente Woerden, GGD

² Resultaten Scholierenonderzoek 2002/2003, GGD Midden-Nederland

voldoen aan de geldende wet-en regelgeving. Gedacht kan worden aan bijv. een drank- en horecaverunning, Verklaring Sociale Hygiëne en een gebruiksvergunning van de brandweer.

De voorkeur van de Woerdense inwoner gaat vooral uit naar individuele sporten zoals fitness/steps, hardlopen, zwemmen en tennis. In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat de meeste populaire sporten beoefend kunnen worden in Woerden. Er lijkt dus een voldoende breed aanbod. Woerden heeft alleen nog geen golfvoorziening maar deze is in ontwikkeling.

In Woerden houden diverse organisaties zich bezig met sport zoals commerciële sportcentra, sportverenigingen, buurtsport, schoolsport en mogelijkheden tot niet-georganiseerde, individuele sport op de openbare (vaar)wegen zoals fietsen, wandelen, kanoen of skeeleren. Een voldoende divers aanbod dus.

Al met al lijkt het er op dat het huidige gevoerde sportbeleid voldoet aan de destijds geformuleerde doelstellingen. Aangezien de gemeente in de loop van de tijd haar sportbeleid echter verder heeft verbreed, rechtvaardigt dit in ieder geval een update van het beleid cq. de doelstelling van het sportbeleid.

Het landelijke sportbeleid

De meest recente sportbeleidsnota van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) "*Tijd voor sport*" dateert van september 2005. Het nieuwe sportbeleid richt zich vooral op het benutten van sport voor maatschappelijke doelen. Ankerpunten van het nieuwe beleid zijn: het verbeteren van de gezondheid, het vergroten van de maatschappelijke samenhang en het stimuleren van topsport, als bron van nationale trots en uitstraling. Kort samengevat streeft het kabinet naar "*een sportieve samenleving waarin zowel veel aan sport wordt gedaan als van sport wordt genoten*".

De volgende doelen zijn gekozen:

1. mensen gaan meer sporten en bewegen voor hun gezondheid;
2. via de sport ontmoeten meer mensen elkaar en doen mee aan maatschappelijke activiteiten;
3. mensen gedragen zich sportief en respecteren de (spel)regels;
4. de topsport in Nederland wordt bevorderd als symbool voor ambitie, als bron van ontspanning en voor ons nationale imago in binnen- en buitenland.

Met een nieuwe nota en een budget van honderd miljoen euro is de komende jaren veel geld beschikbaar voor de sport. Het is echter nog de vraag hoe deze middelen ingezet zullen worden. Het Ministerie van VWS is momenteel met diverse beleidspartners, veldorganisaties en andere overheden de nota verder aan het uitwerken tot een concreet Sportprogramma 2006-2010.

Doelstelling gemeentelijk sportbeleid

Veranderingen in de samenleving hebben er toe geleid dat de gemeente op veel terreinen haar beleid heeft aangepast of nog zal moeten aanpassen. Het algemene gemeentelijk beleid rust op drie pijlers: de sociale, de fysieke en de economische pijler. Om het uiteindelijke doel "het welzijn van de burger" zo goed mogelijk te kunnen bereiken, zal er een integraal gemeentelijk beleid moeten zijn waarbij de samenhang tussen de pijlers een belangrijke plaats krijgt. Een visie op het onderwijs- en welzijnsbeleid kenmerkt zich door het vormgeven van de sociale pijler. Als gemeentelijke missie voor deze sociale pijler wordt in Woerden gezien:

1. Behalen startkwalificatie
2. Bevorderen Sociale Cohesie
3. Versterken Sociale Infrastructuur

Op basis van deze beleidsvisie en de landelijke ontwikkelingen op het gebied van sport wordt de volgende doelstelling van het lokale sportbeleid voorgesteld:

“Het doel van het gemeentelijk sportbeleid is dat inwoners uit Woerden verantwoord kunnen sporten en bewegen in hun omgeving vanuit hun eigen interesse en omstandigheden. Ook het bevorderen van de gezondheid, het verbeteren van de leefbaarheid en het stimuleren van participatie en integratie zijn doelen van het sportbeleid. De gemeente Woerden wil dit bereiken door het streven naar een goede lokale sportinfrastructuur.”

Hiermee sluit de gemeente Woerden aan bij het nieuwe landelijke sportbeleid en zet zij in op de eerste twee doelen nl. sporten en bewegen voor de gezondheid en sport als maatschappelijk bindmiddel.

Rol van de gemeente in de sport

De gemeente bevestigt door het opstellen van deze sportnota impliciet haar rol als regisseur. De rol van de gemeente in de sport is vooral voorwaardenscheppend, faciliterend en stimulerend. Oplossingen die laten zien dat de gemeente prioriteit geeft aan de sport kunnen naast het investeren in accommodaties voor een groot deel gezocht worden in de sfeer van multifunctionaliteit, samenwerking en het stimuleren en ondersteunen van ontwikkelingen. Via een tiental punten zal worden aangegeven hoe de gemeente het sportbeleid voor ogen heeft voor de aankomende periode. Het gaat hierbij om de volgende thema's:

1. Sportaccommodatie en ruimte: bereikbaar, multifunctioneel en betaalbaar.
2. Sportverenigingen & vrijwilligers: sterk, professioneel en samenwerkingspartner.
3. Onderwijs: actieve scholen die samenwerken met de sportverenigingen.
4. Maatschappelijke binding: sportactiviteiten in de wijken.
5. Topsport: talenten en evenementen als visitekaartje van de gemeente.
6. Subsidie- en tarievenbeleid: faciliteren en stimuleren.
7. Bewegen en gezondheid: Woerden actief!
8. Regionalisering: sporten en bewegen voor mensen met een beperking.
9. Sportplatform: sport als gezamenlijke verantwoordelijkheid.
10. Sport & recreatie als vrijetijdsbesteding.

Deze nota is opgesteld in samenspraak met de sportraad, de sportverenigingen en diverse andere partijen die betrokken zijn bij de sport in Woerden. Tijdens een tweetal discussieavonden is er met elkaar gesproken over het nieuwe beleid en de doelstellingen van de gemeente. De input die is verkregen is, voor zover mogelijk, verwerkt in deze nota. Ook is bij het opstellen van deze nota gebruik gemaakt van de Lokale Sportagenda van het NOC*NSF. Hierin heeft het NOC*NSF handreikingen gedaan hoe een gemeente het lokale sportbeleid handen en voeten kan geven en tevens het sportbeleid kan versterken.

1. Sportaccommodatie en ruimte: bereikbaar, multifunctioneel en betaalbaar.

Sportaccommodaties vormen voor de gemeente een grote kostenpost. Gemeenten trekken in Nederland het meeste geld uit voor sport- en beweegbeleid. Het is dan ook belangrijk dat sportvoorzieningen betaalbaar zijn voor zowel de gemeente als de gebruiker en dat ze ook optimaal gebruikt worden. Multifunctionaliteit en bereikbaarheid zijn van groot belang, evenals de kwaliteit van de accommodatie en de veiligheid. Voor de leefbaarheid van de samenleving is het van groot belang dat sport(accommodaties) in het ruimtelijk beleid geïntegreerd worden.

Het aanbod van sportactiviteiten ontwikkelt zich meer en meer van traditionele sport naar de meer individuelere sport waarbij spanning en avontuur een grote rol spelen. Het ontstaan van nieuwe (individuele) sporten leidt logischerwijs tot een veranderende vraag naar accommodatievoorzieningen zoals klimwanden en skatebanen.

De gemeente Woerden wordt hierdoor geconfronteerd met een veranderende vraag naar sportaccommodaties als gevolg van allerlei culturele en maatschappelijke ontwikkelingen. *Welke uitgangspunten moet de gemeente Woerden hanteren bij het bepalen van haar accommodatiebeleid?* De volgende uitgangspunten worden voorgesteld:

- Uitgangspunt is behoud van de huidige sportvoorzieningen die voorzien in een behoefte van voldoende omvang.
- Bij realisatie van nieuwe sportvoorzieningen is in eerste instantie het particuliere initiatief leidend.
- Recreatieve sportactiviteiten dienen geïntegreerd te worden in het ruimtelijk beleid.
- (Recreatief) medegebruik van sportaccommodaties en multifunctionaliteit worden gestimuleerd.

Ad 1) Uitgangspunt is behoud van huidige sportvoorzieningen die voorzien in een behoefte van voldoende omvang.

Het huidige aanbod van sportvoorzieningen in Woerden is de loop van tijd ontstaan. De betrokkenheid van de gemeente bij diverse sporten is als het ware historisch bepaald. Het is de vraag of de gemeente in de toekomst een actieve rol moet (blijven) spelen in het accommodatiebeleid. Exploitatierisico's van sport-en recreatievoorzieningen worden groter. De levensduur van voorzieningen neemt af omdat consumentengedrag grilliger wordt en vaak onvoorspelbaar is. Private partijen komen meer en meer met innovatieve ideeën en zij zijn erop gericht sportactiviteiten aan te bieden die aansluiten op de wensen van de (steeds veranderende) consument. In het algemeen zijn overheden in het algemeen niet in staat zo flexibel om te gaan met sport.

Voorgesteld wordt dan ook om in het toekomstige beleid onderscheid te maken tussen basissportvoorzieningen en niet-basissportvoorzieningen. Een dergelijke tweedeling wordt inmiddels landelijk algemeen geaccepteerd. Landelijk worden in de praktijk vaak alleen gymnastieklokalen, sportzalen, sporthallen, zwembaden en sportparken tot de basisvoorzieningen gerekend. *Niet*-basissportvoorzieningen dienen door derden te worden gerealiseerd en/of in ieder geval kostendekkend zijn.

Voorgesteld wordt dat de gemeente zorgdraagt voor de instandhouding van de huidige niet-commerciële sportvoorzieningen die voorzien in een maatschappelijke behoefte. Het gaat dan om de buitensportvoorzieningen die (deels) door de gemeente onderhouden worden en de binnensportaccommodaties. De gemeentelijke bijdrage dient wel binnen redelijke grenzen te blijven. Te kleine verenigingen kunnen te kostbaar worden. In die gevallen dient gezocht te worden naar alternatieven en/of samenwerking. De kwantitatieve en kwalitatieve behoefte aan binnensportvoorzieningen zal gebaseerd zijn op een gecombineerde behoefte van zowel schoolsport als binnensportverenigingen.

Wensen ten aanzien van wijzigingen in het sportaanbod zullen moeten blijken uit kwalitatieve en kwantitatieve behoeftebepaling(onderzoeken) voor de in de gemeente beoefende binnen- en buitensporten. Het laatste onderzoek dateert van 2001 en het eerstvolgende onderzoek staat gepland voor 2010. Voor wat betreft de binnensportaccommodaties wordt voorgesteld om dit jaar een nieuw behoeftebepalingsonderzoek te laten verrichten. Dit in verband met de bouw van meerdere nieuwe binnensportvoorzieningen die op stapel staan. Aangezien op dit moment in veel bouwtrajecten nog ruimte is om zowel kwalitatieve en kwantitatieve wensen op te nemen ten aanzien van de te realiseren sportvoorzieningen dienen deze nader onderzocht te worden.

Voor wat betreft de buitensportvoorzieningen is het bestaande Beheerplan leidend. Tot 2010 is behoud van de bestaande accommodaties die door de gemeente gesubsidieerd en onderhouden worden dan ook het uitgangspunt.

Ad2) Bij realisatie van nieuwe sportvoorzieningen is in eerste instantie het particuliere initiatief leidend

Zoals bij punt 1 al is opgemerkt, worden exploitatierisico's van sport-en recreatievoorzieningen groter. Uitgangspunt bij realisatie van nieuwe sportvoorzieningen is in eerste instantie dan ook het particuliere initiatief. Nieuwe voorzieningen dienen in principe en bij voorkeur zonder incidentele en/of structurele financiële steun van de gemeente te exploiteren zijn. Dit heeft het beste toekomstperspectief. Daarnaast zijn er ook voldoende bestaande initiatieven en organisaties die momenteel ook bestaan zonder steun van de gemeente.

Bepaalde initiatieven en ontwikkelingen binnen de gemeente kunnen er echter toe leiden dat betrokkenheid van de gemeente toch gewenst is. Betrokkenheid, in welke hoedanigheid dan ook (organisatorisch / financieel), vindt plaats als aan één of meerdere van de volgende voorwaarden is voldaan:

- het nieuwe initiatief beschikt over een behoorlijk draagvlak cq. een behoorlijk aantal actieve beoefenaars.
- het initiatief sluit aan bij de doelen van het gemeentelijk sportbeleid.
- er zijn andere financiers, buiten de gemeente.
- het initiatief sluit aan op de veranderende sportvraag en is bereikbaar, multifunctioneel, veilig en betaalbaar.

Betrokkenheid van de gemeente bij nieuwe initiatieven is dus maatwerk als aan één of meerdere van de hierboven genoemde punten is voldaan.

Ad3) Recreatieve sportactiviteiten dienen geïntegreerd te worden in het ruimtelijk beleid.

Het aandeel sporters dat voor hun sport gebruik maakt van specifieke accommodaties is de laatste jaren gedaald. Sporten los van specifieke accommodaties en in de openbare ruimte wordt dus populairder. Sportvoorzieningen dienen daarom geïntegreerd te worden in het ruimtelijk beleid om voorzieningen te treffen voor recreatieve sportactiviteiten in de open lucht zoals wandelen, zwemmen, fietsen, schaatsen etc. De gemeente dient in haar ruimtelijk beleid aandacht te hebben voor trapveldjes, basketbalveldjes en andere voorzieningen die zorgen voor een goede sociale infrastructuur in 'achterstandwijken'. Groenvoorzieningen en recreatieve mogelijkheden dicht bij huis zijn belangrijk voor beweging en gezondheid van de inwoners. Voor een groot deel wordt dit al gerealiseerd middels bijvoorbeeld het Beheerplan Speelplaatsen en de renovatie van diverse schoolpleinen naar een speelplein met een zgn. buurtfunctie.

Ad4) (Recreatief) medegebruik van sportaccommodaties en multifunctionaliteit worden gestimuleerd.

Om het maatschappelijk rendement op de sportvoorzieningen te vergroten wordt (recreatief) medegebruik van sportaccommodaties gestimuleerd. Sportvoorzieningen dienen betrokken te worden in een integrale visie op de voorzieningen op gemeente- en wijkniveau. Combinaties van cultuur, onderwijs, kinderopvang, naschoolse opvang, huiswerkinstututen, horeca,

wijkcentra, zorgvoorzieningen en sport verdienen de voorkeur. In een dergelijke multifunctionele sportaccommodatie gebruiken meerdere sportverenigingen en onderwijsinstellingen gezamenlijk de sportvelden, sportzalen en aanvullende voorzieningen waardoor aanzienlijke kostenvoordelen (op de exploitatie) optreden.

1.1. Actiepunten & impulsen

Beheerplan & accommodaties

Het kunstgras en andere alternatieve grasvelden hebben op grote schaal hun intrede gedaan bij vooral hockey, tennis en korfbal. Er is een toenemende vraag waar te nemen naar een verhoging van de kwaliteit van accommodaties. Dit betekent dat ook de gemeente de komende jaren in haar sportaccommodatiebeleid rekening moet houden met deze innovaties. In het nieuwe sportvelden Beheerplan, dat rond 2010 wederom opgesteld wordt, zal hier rekening gehouden mee dienen te worden.

Renovaties en onderhoud zijn nu vooralsnog alleen mogelijk als dit financieel past binnen het huidige Beheerplan. Het huidige Beheerplan gaat nog niet uit van een actieve omzetting van gras- naar kunststofvelden. Uiteraard is de gemeente bereid om binnen deze kaders mee te denken met verenigingen die kunstgras wensen.

Veranderende wensen t.a.v. inrichting

Gymnastieklokalen zijn vooral op onderwijs gericht en zullen daardoor steeds minder dienst doen als echte sportaccommodatie. Afmeting en inrichting voldoen al lang niet meer aan de moderne behoeften van de gebruikers. Vakleerkrachten merken ook dat leerlingen een eigentijdser aanbod nodig hebben, denk bijvoorbeeld aan klimwanden in gymzalen. Ook zullen sporthallen in de toekomst anders gebruikt gaan worden omdat nieuwe soorten sportbeoefening zich aandienen zoals bijv. minivolleybal. Bij de realisatie van zowel nieuwe gymzalen als sporthallen dient rekening gehouden te worden met deze ontwikkelingen en wensen.

Evaluatie bezuinigingen

Onderzocht dient te worden wat de gevolgen zijn van de verhoging van de huurtarieven van de binnensportaccommodaties. Hierbij dienen zowel de gevolgen voor de verenigingen in kaart te worden gebracht als de ontwikkeling in de verhuur van de ruimten (groei/afname).

Harmoniseren huurcontracten

Er is een diversiteit in de huurcontracten tussen de buitensportverenigingen. Hierdoor bestaan verschillen in onderhoud, huurberekening e.d. De huurovereenkomsten van de buitensportverenigingen dienen geharmoniseerd te worden.

Accommodatieontwikkelingen

De gemeente is in meer of mindere mate actief bezig met de volgende zaken:

- Realisatie van een (multifunctionele) sportvoorziening op bedrijfsmatige basis op Sportpark Cromwijk.
- De bouw van gymzalen in de Brede School in het Schilderskwartier en in Snel en Polanen.
- Uitbreiding loodsruimte en huisvesting roeivereniging de Krom.
- Het zoeken naar alternatieve gymlocaties i.v.m. een tekort aan gymlocaties voor basisscholen in Snel en Polanen.
- Aanpassingen aan sporthal Snellerpoort voor het verkrijgen van een NOC*NSF certificaat.
- Renovaties van sportvelden en sportparken conform het Beheerplan.
- Coördineren van verhuur van de gemeentelijke buitensportvelden voor schoolsport.
- Actieve monitoring bedrijfsvoering zwembaden.
- Het in de toekomst mogelijk maken van schaatstochten in het centrum.

2. Sportverenigingen & vrijwilligers: sterk, professioneel en samenwerkingspartner.

De sportvereniging is de kurk waarop de sport drijft. Competities vormen de kracht van de georganiseerde sport. De Nederlandse sportverenigingscultuur is daarin uniek. Voor 4,9 miljoen sporters is de vereniging een 'tweede huis'. Ze biedt gezelligheid, ontspanning en sport in competitie- of recreatief verband. Vrijwel nergens heb je zo dicht bij huis zoveel verschillende mogelijkheden om aan sport te doen. Juist in tijden waarin stress en individualisering de norm lijken te gaan worden, biedt de vereniging nog sociale binding.

De sportverenigingen moeten het hebben van meer dan één miljoen vrijwilligers, het kader. Om haar sportieve en maatschappelijke waarde te blijven waarmaken, is het nodig te investeren in technisch en organisatorisch kader. Deskundige trainers en coaches zorgen voor kwaliteit op alle niveaus. Professionele verenigingsmanagers helpen de sportvereniging een sportieve onderneming te worden. Daardoor ontstaat een moderne vraaggerichte en gezonde vereniging: de leden krijgen wat ze willen, de vrijwilligers worden ondersteund en er zijn samenwerkingsverbanden met scholen, bedrijven en gemeenten.

Om de sportverenigingen deze belangrijke maatschappelijke functies beter te laten vervullen dient de structuur van de Woerdense verenigingen verstevigd te worden. Want de sportverenigingen in de gemeente Woerden hebben het moeilijk en lopen al een heel aantal jaren tegen dezelfde knelpunten aan: gebrek aan kader, ledenverloop, financiën, accommodatieproblemen en complexere wet- en regelgeving. Verenigingen die de ambitie hebben een centrale rol te spelen op het lokale niveau, die ondernemend denken, zullen steeds vaker de behoefte krijgen aan een professionele aanpak. Er dient geleidelijk een verschuiving van taken plaats te vinden van orde op zaken stellen tot meer beleidsinitiatie en structurele zaken als aansturing en begeleiding van mensen of het organiseren van bijvoorbeeld naschoolse opvang. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de naschoolse opvang die gerealiseerd is door AV Clytoneus i.s.m. Triangel.

De gemeente Woerden heeft zelfstandigheid en zelfredzaamheid van verenigingen hoog in het vaandel staan. In het kader van de Breedtesportimpuls is daarom in 2002 in Woerden een programma opgezet dat de professionaliteit van de sportverenigingen en haar kader dient te vergroten. Dit project 'verenigingsondersteuning' wordt in samenwerking met Sport Service Midden Nederland en SKW uitgevoerd. SKW heeft de afgelopen jaren diverse verenigingen geadviseerd over o.a. het opstellen van een beleidsplan, het maken van een sterkte-zwakte analyse en het opstellen van een jeugdbeleidsplan. Ook zijn workshops aangeboden op het gebied van ledenwerving, jeugdbeleid, kaderwerving, het opstellen van een financieel plan etc. Ook de website www.sportiefwoerden.nl met al het sportaanbod in Woerden en een digitale vraagbaak maakt onderdeel uit van deze ondersteuning.

Verenigingsondersteuning kan overigens niet los gezien worden van het gemeentelijk vrijwilligersbeleid. Gemeentelijk onderzoek laat zien dat er geen eenduidige omschrijving te geven is van de vrijwilliger in de Gemeente Woerden. Het veld is zeer divers en bestaat uit organisaties die moeilijk te vergelijken zijn. Daaruit voortvloeiend zijn de knelpunten dan ook zeer divers en dienen ze gezien te worden in het kader van de soort organisatie en de sector. Oplossingen van knelpunten zullen dus ook verschillend van aard zijn en niet voor iedere organisatie geldend. Maatregelen om het vrijwilligerswerk beter te laten functioneren zullen meer *op maat* geleverd moeten worden. Het project verenigingsondersteuning met haar 'consultancypoot' lijkt hier prima bij aan te sluiten. Het vrijwilligersbeleid zal in 2006 overigens verder gestalte krijgen. De sport zal hierin een belangrijke rol spelen.

2.1. Actiepunten & impulsen

- Professionaliseren van de sportverenigingen middels verenigingsondersteuning. Een evaluatie in 2007 moet uitwijzen welke effecten deze ondersteuning heeft gehad op de lokale sportverenigingen en of deze initiatieven opvolging behoeven na 2007.
- Stimuleren van samenwerking tussen scholen, gemeente, sportverenigingen en het club- en buurthuiswerk.

- Stimuleren van het gebruik en het vergroten van de naamsbekendheid van de website www.sportiefwoerden.nl en haar periodieke elektronische nieuwsbrief.
- Ontwikkelen van gemeentelijk vrijwilligersbeleid.

3. Onderwijs: actieve scholen die samenwerken met de sportverenigingen.

De basis voor sport ligt op school. Sportonderwijs is meer dan alleen gymnastiek. Atletiek, watersport, gymnastiek en spel zijn de basisvormen die ieder kind zich eigen zou moeten maken. Sportieve vorming op jonge leeftijd is een fundament voor persoonlijke ontwikkeling. Het is de basis voor gezond bewegen. Sport in het onderwijs is de basis voor een leven lang sportief actief zijn. De sportdocent helpt de leerling een goede sportieve keus te maken. Daarnaast zijn sportdocenten en trainers van sportverenigingen de verbindende schakels tussen school, buurt en sportverenigingen, de zgn. BOS-driehoek.

Het aanbod van sport op school neemt een belangrijke plaats in in Woerden. In het basisonderwijs vervullen de vakleerkrachten daarbij een cruciale rol. De vakleerkrachten gymnastiekonderwijs in Woerden zijn vertegenwoordigd in de Stichting Schoolsport. Deze stichting organiseert onder meer diverse sporttoernooien waarin bijvoorbeeld het thema "fairplay" een belangrijke rol speelt. Ook organiseert de stichting in samenwerking met de sportverenigingen een sportkennismakingstraject. Door deze stichting financieel te ondersteunen erkent de gemeente het belang van sportonderwijs op school en de aanwezigheid van vakleerkrachten.

3.1. Actiepunten & impulsen

- De gemeente stimuleert de bouw van multifunctionele sportaccommodaties bij de school, in de wijk waar zowel school, vereniging als de buurt gebruik van kan maken.
- De gemeente stimuleert brede, sportactieve scholen die samenwerken met de sportverenigingen. Dit moet op termijn leiden tot (efficiency)voordelen t.a.v. accommodaties, instroom nieuwe leden en kader.

4. Maatschappelijke binding: sportactiviteiten in de wijken.

Met gericht beleid kunnen kwetsbare jongeren via de sport eenvoudig worden bereikt. De sportvereniging biedt een gezonde uitlaatklep en voorkomt dat jongeren zich gaan vervelen of in een isolement terecht komen. Met sportbeoefening geven ze hun leven een zinvolle invulling en ontwikkelen ze respect voor anderen.

4.1. Sport en Jongeren

Het lokale project *Sport en Jongeren* werd gestart in 1999 naar aanleiding van een toenemende overlast door jongeren die op straat rondhingen. Het streven was deze jongeren te stimuleren tot een meer zinvolle vrijetijdsbesteding, zodat de overlast op straat en het onveilige gevoel dat bij inwoners bestond, zouden verminderen. Het project was een cofinanciering van de gemeente Woerden, het Ministerie van VWS en het VSB fonds.

De doelstelling van het project was tweeledig: "Het vergroten van de mogelijkheden voor jongeren in de kern Woerden voor een zinvolle vrijetijdsbesteding, met name door het stimuleren van sportbeoefening en het vergroten van de deelname van allochtone jongeren aan de georganiseerde sport."

Op basis van een evaluatie is besloten om voor de periode 2005-2007 wederom geld vrij te maken voor voortzetting van dit project waarbij het accent op buurtsport kwam te liggen. De buurtsport werd namelijk zeer positief geëvalueerd. Het buurtsportproject kende in 2005 zo'n 8689 deelnemers over 326 activiteiten! Daarnaast zijn nog clinics, (wijk)toernooien,

schoolspordagen, vakantieactiviteiten en een Open Dag georganiseerd. De waardering voor deze activiteiten was van zowel de deelnemers, als van omwonenden (via wijkplatforms) positief. De buurtsport is hiermee inmiddels een gerespecteerde en hedendaagse aanbieder van sport in Woerden. Nu de contacten tussen de buurtsport en de verenigingen gelegd zijn, vindt er ook steeds meer doorstroom plaats naar de sportvereniging.

4.2. BOS-Impuls: de buurtsportclub in het Schilderskwartier

Momenteel loopt er via het Ministerie van VWS een nieuw project: de BOS-impuls, de opvolger van de Breedtesportimpuls. Dit is een tijdelijke stimuleringsregeling voor Buurt, Onderwijs en Sport. De BOS-impuls is erop gericht gemeenten te ondersteunen bij hun aanpak van achterstanden van jeugdigen van 4 tot 19 jaar. Deze achterstanden kunnen zich voordoen op het gebied van gezondheid, welzijn, onderwijs, opvoeding, sport of bewegen. Naast het verminderen van deze achterstanden is de BOS-impuls erop gericht de door de buurtbewoners ervaren overlast door jeugdigen te bestrijden.

De gemeente Woerden heeft samen met SKW een project ingediend voor buurtsport in het Schilderskwartier. In deze wijk is sprake van meerdere achterstanden op het gebied van bewegen voor de jeugd en inkomens- en opleidingsniveau. In de betreffende wijk is nog maar 1 sportvereniging aanwezig door het vertrek van SC Woerden. Momenteel fungeert de buurtsport als vangnet, maar helaas kan deze niet aan de totale vraag van kinderen om meer te bewegen, voldoen. De doelstelling van het project is voornamelijk de leefbaarheid in de wijk te verbeteren door sport- en spelaanbod. Hierbij wordt ingezet om het sociale aspect (waarden en normen) en het positief beïnvloeden van het gedrag van kinderen centraal te laten staan. Via de buurtsportclub wordt de mogelijkheid geboden dat verenigingen via schoolse, naschoolse en tussenschoolse activiteiten hun sport kunnen promoten en aanbieden. Hierdoor worden kinderen gestimuleerd om te bewegen en door te stromen naar reguliere(sport) verenigingen.

4.1. Actiepunten & impulsen

- Uitvoering buurtsportactiviteiten en de buurtsportclub.
- Een evaluatie in 2006-2007 moet uitwijzen welke effecten de buurtsport heeft gehad en of de buurtsport opvolging behoeft na 2007.

5. Topsport: talenten en evenementen als visitekaartje van de gemeente.

Topsport staat tegenwoordig meer dan ooit voor prestatie, innovatie en zinnenprikkende kwaliteit. Investeren in talent en topsportevenementen is daarom investeren in 'citymarketing' van een gemeente. Topsporters dienen daarnaast als rolmodel voor de jeugd, terwijl een vooraanstaande club mede de identiteit bepaalt van een gemeente en daarmee mensen aan de gemeente bindt. In Woerden worden jaarlijks onder meer de Nacht van Woerden en de triatlon georganiseerd. Ook vindt in 2006 een Internationale Meerkamp plaats bij AV Clytoneus.

5.1. Actiepunten & impulsen

- Faciliteren van de organisatie van de verkiezing van sportman/sportvrouw van het jaar.
- Faciliteren van de organisatie van (top)sportevenementen in de gemeente zodat de gemeente Woerden zich positief kan profileren als actieve en sportieve gemeente.
- Hanteren van kwaliteitseisen zoals de ISA normen zodat topsportbeoefening (tot op zekere hoogte) mogelijk is in de gemeente.

6. Subsidie- en tarievenbeleid: faciliteren en stimuleren.

6.1. Bezuinigingen

Wellicht is de laatste tijd bij enkele partijen de indruk ontstaan dat de gemeente Woerden geen prioriteit meer zou geven aan (verenigings)sport. In 2005 is er een start gemaakt met een omvangrijke bezuinigingsoperatie en een herijking van de welzijnssubsidies. € 500.000,- diende structureel bezuinigd te worden op cultuur, onderwijs, sport en welzijnssubsidies. Er is destijds voor gekozen om naast de bezuinigingen tegelijkertijd middelen vrij te maken voor nieuw beleid, nieuwe prioriteiten. Ook de sport is getroffen door de bezuinigingen. Er is onder meer gesnoeid in de jeugd- en onderhoudssubsidie. Daarentegen moet vermeld worden dat de gemeente de laatste jaren fors geld heeft geïnvesteerd in de sport middels projecten zoals buurtsport en verenigingsondersteuning. Ook zijn recent middelen vrijgemaakt voor extra buurtsportactiviteiten in het Schilderskwartier en is er een start gemaakt met een regionaal project dat sporten voor mensen met een beperking dient te stimuleren. Tot slot ligt er een verzoek voor cofinanciering bij het Ministerie van VWS voor een project om overgewicht bij kinderen tegen te gaan. Het sportbeleid beperkt zich dus niet meer tot het traditioneel aanleggen, onderhouden en ter beschikking stellen van sportvelden en andere sportvoorzieningen aan verenigingen maar het sportbeleid wordt ook steeds meer een doelgroepenbeleid dat steeds meer raakvlakken krijgt met welzijn, gezondheid en integratie.

6.2. Subsidies en tarieven

Het sportbeleid krijgt los van de voorzieningen gestalte door middel van het subsidie- en tarievenbeleid. Om inwoners te kunnen laten sporten en bewegen dienen voldoende betaalbare sportfaciliteiten aanwezig te zijn. Door verenigingen (indirect) financieel te ondersteunen dient de toegankelijkheid van de verenigingen voor een grote groep inwoners gewaarborgd te zijn. Bovendien is er voor de laagste inkomensgroepen de vergoeding uit het declaratiefonds waarmee het lidmaatschap van een sportvereniging betaald kan worden.

In Woerden heeft een werkgroep Sportsubsidiering medio jaren '90 een subsidiemethodiek ontwikkeld waarbij gestreefd is naar een rechtvaardige en gelijkwaardige behandeling van alle sportverenigingen. Dit heeft in 1997 geleid tot het vaststellen van de *'Deelsubsidieverordening Sport'*. Subsidies uit deze verordening werden toegekend naar rato van het aantal jeugdleden. Ook kregen buitensportverenigingen een bijdrage per lid om de kosten voor het onderhoud van de velden te dekken. De zwemverenigingen en de tafeltennisvereniging vielen buiten de regeling.

Per 1 januari 2005 is een nieuwe algehele subsidieverordening vastgesteld en is de *'Deelsubsidieverordening Sport'* komen te vervallen. Er dienen dus nieuwe beleidsregels voor de sport opgesteld te worden. Hierbij dient tevens de vraag te worden gesteld of de onderhouds- en jeugdsubsidies effectief waren. Er dient vervolgens ook een relatie gelegd te worden tussen de nieuwe tarieven- en subsidiemethodiek en de beoogde effecten van het huidige sportbeleid.

Momenteel zijn door de bezuinigingen de subsidies vastgesteld (en afgebouwd) tot 2009. Tot die tijd staan de subsidies dan ook vast. Er is dus ruimschoots tijd beschikbaar om nieuw subsidiebeleid te ontwikkelen. Voorgesteld wordt om in 2006 te starten met het uitwerken van dit nieuwe beleid en dit te toetsen bij diverse vertegenwoordigers uit het sportveld. In 2007 kan dan als prioriteit het benodigde subsidiebudget voor 2010 en verder aangevraagd worden. In grote lijnen wordt het volgende subsidiebeleid voorgesteld.

Onderhoudssubsidie

De gemeente draagt zorg voor de instandhouding van de huidige niet-commerciële buitensportvoorzieningen die voorzien in een maatschappelijke behoefte door middel van een waarderingssubsidie in het onderhoud. De jaarlijkse kosten voor het onderhoud aan de buitensportvelden bedragen momenteel meer dan € 600.000,-. Dit wordt verdeeld over 11 buitensportverenigingen. De gemeentelijke bijdrage dient wel binnen redelijke grenzen te blijven. Te kleine verenigingen kunnen te kostbaar worden, er dient dan gezocht te worden naar alternatieven en/of samenwerking. De onderhoudskosten per buitensportvereniging zijn inmiddels inzichtelijk gemaakt.

Incidentele subsidies

Vertrekpunt bij het invoeren van activiteitensubsidies is dat er een relatie gelegd wordt tussen de gemeentelijke subsidie en de bijdrage die activiteit levert aan de gemeentelijke doelen, outputgericht dus:

- Activiteiten van non-profit organisaties komen in aanmerking voor subsidie als sport en bewegen onderdeel uitmaakt van de activiteit.
- De gemeente stimuleert de samenwerking tussen organisaties zoals sportverenigingen, onderwijs, buurt, kinderopvang etc.
- De gemeente stimuleert activiteiten die de sportdeelname van (achterstand)jeugd, allochtonen, senioren en mensen met een beperking bevorderen.
- De gemeente stimuleert activiteiten die, naast bovengenoemde punten ook een bijdrage leveren aan de promotie van de gemeente.

Tarieven binnensportaccommodaties

Jaarlijks worden de tarieven van de gymzalen en sporthallen vastgesteld. De werkgroep Sportsubsidiering adviseerde destijds om de relatie tussen kostprijs en tarieven van de binnensportaccommodaties te controleren. Uitgangspunt hierbij is in het verleden altijd geweest dat de tarieven gebaseerd zijn op de kostprijs (zonder kapitaallasten, groot onderhoud en overhead). Deze kosten waren niet subsidiabel. Het verdient aanbeveling de relatie tussen de kostprijs en de huidige tarieven te controleren.

6.2. Actiepunten & impulsen

- Inzichtelijk maken onderhoudskosten per buitensportvereniging.
- Controleren binnensporttarieven aan oorspronkelijke uitgangspunten en evt. opnieuw vaststellen van de tarieven.
- Ontwikkelen nieuw subsidiebeleid en opvoeren subsidiebudget als prioriteit voor 2010.
- Onderzoeken of kan worden aangesloten bij het Jeugdsportfonds dat kansarme kinderen de mogelijkheid biedt om te sporten d.m.v. een financiële bijdrage voor contributie en sportkleding.
- Onderzoeken wat de gevolgen zijn van de bezuinigingen op de subsidies voor de verenigingen.

7. Bewegen en gezondheid: Woerden actief!

Wereldwijd en dus ook in Nederland heeft overgewicht epidemiologische vormen aangenomen. Overgewicht dreigt hierdoor een ernstig probleem te worden voor de gezondheid omdat het gepaard gaat met onder meer suiker- en hart- en vaatziekten.

Het belang van sport en bewegen voor de gezondheid staat de laatste tijd enorm in de belangstelling. Lichamelijke activiteit is naast gezond eten, niet roken, geen drugs, matig drinken en stressreductie een belangrijk onderdeel van een gezonde leefstijl. Zo verlaagt regelmatige activiteit de kans op diverse kwalen en aandoeningen. Hoewel veel mensen weten dat bewegen gezond is, doet vijfenvijftig procent van de Nederlandse bevolking het in onvoldoende mate.

De GGD heeft onderzocht dat in de gemeente Woerden maar 42% van de respondenten voldoet aan de norm van gezond bewegen. Deze cijfers zijn helaas ongunstiger vergeleken met landelijke cijfers. 58% van de volwassenen in Woerden beweegt dus te weinig en 41% heeft bovendien overgewicht.³ Hoewel veel mensen met overgewicht zich hier wel bewust van zijn, denken mensen al gauw onterecht dat zij voldoende bewegen.

Uit het GGD-onderzoek blijkt ook dat 28% van de respondenten regelmatig sport. Dit cijfer komt overeen met het landelijk gemiddelde. Zo op het eerste gezicht lijkt dus het aantal sporters op niveau. Sportstimulering is een belangrijk aspect als het om beweegstimulering gaat. Echter absoluut gezien neemt sport maar een beperkt deel van de totale lichamelijke activiteit voor haar rekening. Daarom dient het bevorderen van lichamelijke activiteit breder te worden beschouwd. Lichamelijke activiteit is- samen met gezonde voeding- een van de

³ Gezonde kijk op volwassenen 2004 in gemeente Woerden, GGD

belangrijke preventieve middelen om overgewicht te verminderen. In Woerden lijkt dus het regelmatig bewegen (in het kader van gezondheidsbevordering) (meer) aandacht te behoeven dan sportstimulering.

In Woerden zijn in het kader van de stichting 'Woerden Actief' reeds tal van initiatieven ontstaan om de bewustwording van mensen over hun huidige leefstijl te stimuleren en een aanbod te stimuleren van lichaamsbeweging dat aansluit bij diverse doelgroepen. Het verdient volgens de GGD aanbeveling deze activiteiten te stimuleren en te ondersteunen.

Daarnaast is in het kader van de BOS-impuls subsidie aangevraagd bij het Ministerie van VWS voor uitvoering van het GGD-project 'de familie Lekkerbek'. In dit project worden basisschoolleerlingen en hun ouders aangesproken op het belang van gezonde voeding en voldoende beweging ten einde de mate van overgewicht te beperken.

7.1. Actiepunten & impulsen

- Stimuleren en ondersteunen van het initiatief Woerden Actief!, bijvoorbeeld door de aanleg van een gezond wandelnetwerk in Woerden.
- Aansluiten bij het GGD-programma de 'Familie Lekkerbek'.

8.Regionalisering: sporten en bewegen voor mensen met een beperking.

In het algemeen geldt dat voor mensen met een handicap en dan vooral voor hen die niet aan het arbeidsproces deelnemen de mogelijkheden voor een actieve en passieve deelname aan activiteiten op het gebied van sport van extra groot belang zijn. Het aanbod van algemene recreatieve mogelijkheden is groot, maar schiet in vele gevallen tekort waar het gaat om het BTB-begrip (= bereikbaar/toegankelijk/buikbaar) voor lichamelijk gehandicapten. Doelstelling van de gemeente is bevorderen dat er voldoende (geïntegreerde) mogelijkheden komen voor sport-, recreatie- en cultuurbeoefening voor mensen met een handicap.

Het servicebureau voor sport en bewegen in de provincie Utrecht, Sportservice Midden Nederland, heeft in 2004 een beleidsplan sport en bewegen voor mensen met een beperking en/of chronische aandoening geschreven. Het doel van dit beleidsplan is het ontwikkelen van een volwaardig provinciaal breedtesportbeleid voor mensen met een beperking en/of chronische aandoening. In dit plan wordt gesproken over een **regionale aanpak**. Gemeenten kunnen wegens de complexiteit en grootte van de doelgroep namelijk vaak niet zelfstandig een volwaardig sportaanbod creëren voor mensen met een beperking. Daar is samenwerking voor nodig. Het streven van het project is dat alle mensen met een beperking en/of chronische aandoening kunnen deelnemen aan de sport van hun keuze waardoor zij een betere positie in de samenleving kunnen krijgen en door sport een betere en gezondere levensstijl kunnen hanteren. De gemeente Woerden staat positief tegenover dit project. Het project bevindt zich momenteel in de opstartfase.

8.1. Actiepunten & impulsen

- Deelnemen aan het project regionalisering.

9. Sportplatform: sport als gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Een groot deel van de sportverenigingen laat zijn belangen behartigen door de Vereniging Sportraad Woerden, een belangrijke vertegenwoordiger van de georganiseerde sporters. De Sportraad verleent de gemeente gevraagd en ongevraagd advies over respectievelijk het ontwikkelen en uitvoeren van het Woerdense sportbeleid. Daarnaast draagt de Sportraad Woerden zorg voor een goede afstemming in de achterban en voor het breed representeren en informeren van deze achterban. Uiteraard zijn er daarnaast individuele verenigingen die hun belangen rechtstreeks onder de aandacht van de gemeente brengen.

De sportraad vervult dus 2 functies. De sportraad is als vereniging onafhankelijk van de gemeente en treedt op als belangenbehartiger. En de vereniging treedt op als adviesorgaan. Er kan naar het idee van de gemeente soms sprake zijn van een zgn. spanningsveld tussen beiden. Dit was aanleiding om de met de Sportraad de afgelopen periode intensief van gedachten te wisselen over hun taak en positie.

Geconstateerd is dat het sportgedrag van burgers de laatste jaren sterk aan verandering onderhevig is. De sportvereniging is haar monopoliepositie dan ook kwijt. Dit neemt niet weg dat aan de georganiseerde sport door de gemeente bijzondere waarde wordt gehecht en dat het een bijzondere plek heeft in het gemeentelijk sportbeleid. De vereniging Sportraad Woerden is een belangenbehartiger van de bij haar aangesloten sportverenigingen. Haar bestaansrecht, positie en activiteiten zullen daaruit voortvloeien. Wanneer de gemeente in overleg wenst te gaan met de sportverenigingen dan zal zij dit uiteraard samen met de Sportraad doen. Wanneer de Sportraad advies uit wil brengen dan kan dit. Daarbij is het voor college en gemeenteraad wenselijk dat de brief met dit advies door de betrokken verenigingen wordt ondertekend opdat het draagvlak van het advies duidelijk is. Bovendien ziet de gemeente graag dat de Sportraad de Sportquiz en het Sportgala blijft organiseren. Hiervoor kan de Sportraad een activiteitensubsidie bij de gemeente aanvragen.

Bij het overdenken van de rol en taak van de Sportraad staat voor de gemeente primair centraal waar de gemeente bij het ontwikkelen van haar (breedte)sportbeleid behoefte aan heeft. Dat is een communicatiestructuur waar periodiek ontwikkelingen en trends met betrekking tot sport en sport & bewegen in een breed kader met diverse belanghebbende partijen besproken worden. De gemeente heeft behoefte aan een overlegorgaan dat een afspiegeling is van de gehele sport in Woerden. Hierbij kan naast de sportverenigingen gedacht worden aan partijen als schoolsport, buurtsport maar ook de commerciële of ongeorganiseerde sport. Een breed samengesteld platform met aandacht voor alle aspecten die de (breedte)sport met zich meebrengt, kan de gemeente adviseren over het sportbeleid in haar volle omvang.

De gemeente ziet haar toekomstig overlegstructuur met het veld dan ook als volgt.

De gemeente overlegt twee maal per jaar op bestuurlijk niveau met het sportplatform. Dit platform kan de gemeente adviseren over het sportbeleid in de breedste zin van het woord. De Sportraad neemt namens de georganiseerde sport deel aan dit platform. Bovendien kan één of twee maal per jaar een themabijeenkomst cq. 'Sportcafe' georganiseerd worden door de Sportraad en de gemeente gezamenlijk waarbij de verenigingen, de wethouder Sport en raadsleden vertegenwoordigd zijn en waarbij met elkaar gesproken wordt over specifieke ontwikkelingen binnen de georganiseerde sport in Woerden.

9.1. Actiepunten & impulsen

- Periodieke bijeenkomsten beleggen met het sportplatform
- Herdefiniëring rol Sportraad in samenspraak met de verenigingen.

10. Sport & recreatie als vrijetijdsbesteding.

Veel mensen vinden sport, spel en recreatie leuke manieren van vrijetijdsbesteding. Ook in Woerden zoeken steeds meer inwoners naar mogelijkheden om sportief en recreatief bezig te zijn. Er is steeds meer behoefte aan afwisseling, aan gezond en sportief bezig zijn en aan mogelijkheden te kunnen genieten van natuur en landschap bij voorkeur dicht bij huis. De omgeving moet dus uitnodigend zijn om te bewegen. En daar zijn voorzieningen voor nodig. Veel ongeorganiseerde sport- en recreatiemogelijkheden vinden plaats in de buitenlucht en openbare ruimte. De gemeente moet daarom aandacht geven aan het gebruik van de openbare ruimte door wandelaars, fietsers, ruiters, skeelers en mountainbikers. Bovendien moeten nieuwe sport- en recreatievoorzieningen altijd concurreren met het bestaande aanbod. De afhankelijkheid van veel sportieve en recreatieve activiteiten van de omgeving, vragen daarom om afstemming van beleid.

De aanwezigheid van voldoende en goede recreatiemogelijkheden draagt ook in belangrijke mate bij aan een hoogwaardig woon- en vestigingsklimaat. Toerisme, sport en recreatie kunnen belangrijke elementen zijn binnen de pijler werk en economie omdat de sportieve vrije tijdssector werkgelegenheid kan genereren.

10.1. Actiepunten & impulsen

- Stimuleren en faciliteren van voldoende mogelijkheden voor sportieve vrijetijdsbesteding.
- Coördineren en regisseren van ruimtelijke ordeningsvraagstukken met betrekking tot recreatie (fietsen, wandelen, skaten)

Financiële paragraaf